

Cauza C-286/24

Cerere de decizie preliminară

Data depunerii:

23 aprilie 2024

Instanța de trimitere:

Supremo Tribunal de Justiça (Portugalia)

Data deciziei de trimitere:

4 martie 2024

Recurentă:

Meliá Hotels International, S.A.

Intimată:

Associação Ius Omnibus

[omissis]

Supremo Tribunal de Justiça (Curtea Supremă)

7.ª Secção (Sala a 7-a)

[omissis]

[Identificarea cauzei și a instanței]

I. ISTORICUL LITIGIULUI

1 **ASSOCIAÇÃO IUS OMNIBUS** a exercitat o acțiune specială de divulgare a unor documente în contradictoriu cu **MELIÁ HOTELS INTERNATIONAL, S. A.**, formulând, în esență, următoarele pretenții:

1. notificarea Comisei Europene pentru ca, dacă dorește, să depună la tribunal observații scrise cu privire la cererea sa;

2. notificarea părâtei pentru a prezenta, la data, ora și locul stabilite de tribunal, documentele enumerate la punctul 62 din cerere, pentru care să se ia, dacă este

cazul, de măsuri de garantare a proporționalității pe care tribunalul le consideră adecvate, astfel încât ele să fie accesibile sau să fie transmise reclamantei.

Sau, cu titlu subsidiar:

3. stabilirea de către tribunal care sunt documentele, dintre cele enumerate la punctul 62 din cerere sau altele pe care tribunalul le va preciza, care sunt strict necesare pentru ca reclamanta să poată stabili dacă interesele generale au fost încălcate și dacă consumatorii rezidenți în Portugalia au fost afectați negativ de practicile anticoncurențiale la care face referire cererea, dacă practicile au cauzat prejudicii și care este cuantumul acestor prejudicii;

4. notificarea pârâtei cu privire la data, ora și locul stabilite de tribunal în scopul prezentării acestor documente, astfel încât acestea să fie accesibile sau să fie transmise reclamantei.

În orice caz:

5. obligarea conferirii accesului la documentele strict necesare pentru ca reclamanta să poată stabili dacă au fost afectate negativ interesele generale și interesele individuale omogene și dacă consumatorii rezidenți în Portugalia au dreptul la o despăgubire ca urmare a prejudiciilor derivate din încălcarea articolului 101 TFUE și a articolului 9 din Lei n.º 23/2018 (Legea nr. 19/2012), în contextul acestor practici anticoncurențiale, pentru care să se stabilească măsurile de garantare a proporționalității pe care tribunalul le consideră adecvate și

6. notificarea pârâtei cu privire la intenția reclamantei, în numele tuturor consumatorilor rezidenți în Portugalia, de a exercita împotriva sa o acțiune în despăgubire în interesul consumatorilor rezidenți în Portugalia afectați de respectivele practici anticoncurențiale, în cazul în care se confirmă prejudiciul adus intereselor individuale omogene ale consumatorilor, pentru ca aceștia din urmă să fie despăgubiți pentru prejudiciile cauzate prin practicile respective, în sensul și cu efectele prevăzute la articolul 323 alineatul 1 din Codul civil.

Aceasta a susținut că:

a. în cadrul procedurii AT.40528 – Holiday Pricing, Comisia a adoptat Decizia din 21 februarie 2020, conform căreia, în perioada ianuarie 2014 – decembrie 2015, reclamanta a încălcat dispozițiile articolului 101 TFUE și ale articolului 53 din Acordul privind Spațiul Economic European (SEE), întrucât a aplicat prin contract practici verticale care diferențiau consumatorii în funcție de naționalitatea sau de statul lor de reședință, limitând astfel vânzările active și pasive de servicii de cazare în hotelurile pe care le administra sau pe care le deținea către consumatorii care erau resortisanții statelor membre pe care ea însăși le stabilea sau care își aveau reședința în acestea, motiv pentru care a fost obligată la plata unei amenzi în cuantum total de 6 678 000 euro;

- b. decizia menționată a fost adoptată cu cooperarea pârâtei (care, pentru acest motiv, a beneficiat de o reduce a amenzii) și este definitivă, întrucât nu a fost atacată;
- c. reclamanta dorește să se confirme dacă, astfel cum pare să sugereze întinderea geografică a practicilor descrise în decizie, acțiunile anticoncurențiale ale pârâtei, identificate în decizie, au adus atingere intereselor generale protejate în Portugalia prin Constituție și intereselor individuale omogene ale consumatorilor rezidenți în Portugalia și să se stabilească eventual cuantumul prejudiciilor cauzate;
- d. în lumina informațiilor și a documentelor accesibile publicului, reclamanta nu poate să stabilească, în mod detaliat, aspectele la care face referire paragraful anterior și nici să depășească concluzia generală că practica a produs efecte în Portugalia;
- e. în ipoteza în care, o dată ce va avea acces la mijloacele de probă pe care le solicită în cererea sa, reclamanta dovedește că practicile anticoncurențiale ale reclamantei au adus atingere intereselor generale și intereselor individuale omogene ale consumatorilor rezidenți în Portugalia, aceasta intenționează să exercite o acțiune în instanță pe baza probelor obținute pentru a solicita să se constate existența unei practici anticoncurențiale și să se acorde despăgubiri exclusiv pe baza încălcării legislației în materie de concurență, prin exercitarea, în numele consumatorilor prejudiciați rezidenți în Portugalia, a dreptului de a formula o acțiune colectivă conferit de Constituția și de legislația portugheză;
- f. prin scrisoarea din 15 aprilie 2021, reclamanta i-a solicitat pârâtei mijloacele de probă menționate [în cerere], pentru motivele și în scopul, care sunt de asemenea indicate în cerere, și i-a acordat un termen de cincisprezece zile lucrătoare pentru a răspunde;
- g. prin scrisoarea din 14 mai 2021, pârâta i-a comunicat reclamantei refuzul său de a-i acorda accesul la mijloacele de probă solicitate, pentru motivele expuse în propria scrisoare;
- h. reclamanta dorește să aibă acces la următoarele documente care, ipotetic, se află în posesia pârâtei, fără a aduce atingere altor documente sau doar a unora dintre acestea pe care tribunalul le consideră pertinente și (suficient) de necesare obiectivului urmărit prin cerere [*omissis*] [detalii privind derularea procedurii]:

În scopul stabilirii și dovedirii întinderii și a efectului practicii anticoncurențiale în cauză:

- i. „documentul care conține clauzele și condițiile standard ale contractelor pârâtei («Meliá's Standard Terms»), utilizate între ianuarie 2014 și

decembrie 2015, la care se referă, în special, punctele 19 și 24 din decizia Comisiei”;

- ii. cele 4 216 contracte de vânzare de servicii de cazare încheiate, în 2014 și 2015, în mod direct de către pârâtă și/sau de către filiala sa, Apartotel, S.A., cu operatorii intermediari menționați în decizie în care figura condiția expresă ca vânzările în Uniunea Europeană să se realizeze numai cu consumatorii care sunt resortisanții statelor indicate în contract sau care își au reședința în aceste state sau, alternativ, lista completă a contractelor respective, indicând, pentru fiecare parte, hotelurile incluse care aparțin pârâtei, teritoriul vânzării autorizate și durata contractului;
- iii. documentele în care sunt identificate cele 140 de hoteluri ale pârâtei, incluse în respectivele contracte de vânzare de servicii de cazare încheiate între ianuarie 2014 și decembrie 2015 între pârâtă și/sau filiala sa, Apartotel, S.A. și operatorii intermediari, în scopul vânzării de servicii de cazare.

În scopul stabilirii și dovedirii prejudiciilor cauzate consumatorilor și a cuantificării acestora:

- i. documentele, tabelele sau studiile aflate în posesia pârâtei, în care figurează vânzările anuale totale realizate de către aceasta din 2014 până la momentul actual (2021), în urma executării tuturor contractelor de vânzare de servicii de cazare în complexele hoteliere ale pârâtei, dar și documentele, tabelele sau studiile aflate în posesia pârâtei în care figurează sau din care s-ar putea extrage procentul din vânzările respective obținut pe baza celor 4 216 contracte de vânzare de servicii de cazare în complexele hoteliere ale pârâtei, identificate de Comisia Europeană, din 2014 și până la momentul actual (2021);
- [ii.] documentele aflate în posesia pârâtei, în care figurează sau din care reiese, de formă exactă sau prin estimare ori aproximare, pentru perioada cuprinsă între ianuarie 2014 și finalul termenului de valabilitate al ultimului dintre cele 4 216 contracte de vânzare de servicii de cazare citate (care, probabil, a avut loc după decembrie 2015):
  - 1) numărul de consumatori cu reședința în Portugalia, care s-au cazat în cele 140 de hoteluri deținute de pârâtă care fac obiectul contractelor de vânzare de servicii de cazare cu clauze restrictive;
  - 2) media numărului de nopți în care consumatorii s-au cazat în respectivele hoteluri ale pârâtei.
- [iii.] documentele aflate în posesia pârâtei în care figurează sau din care reies prețurile finale minime, medii și maxime ale serviciilor de cazare, pe tip de unitate de cazare a fiecărui hotel, oferite de cele 140 de hoteluri care fac obiectul contractelor de vânzare de servicii de cazare cu clauze restrictive, provenind atât din vânzarea prin medii neelectronice, cât și din vânzarea

online, și evoluția în timp a acestora, din ianuarie 2014 până în decembrie 2020;

- [iv.] documentele aflate în posesia pârâtei, inclusiv studiile de piață comandate sau cumpărate de aceasta, în care figurează sau care permit să se calculeze cotele de piață ale pârâtei și ale principalilor săi concurenți (sau estimarea acestora) în perioada cuprinsă între ianuarie 2014 și finalul termenului de valabilitate al ultimului dintre cele 4 216 contracte de vânzare de servicii de cazare citate, în fiecare stat membru al Uniunii;
- [v.] documentele aflate în posesia pârâtei, inclusiv studiile de piață comandate sau cumpărate de aceasta, care descriu sau din care ar putea reieși diferitele tipuri sau profiluri de oaspeți cazați în diferitele categorii de hoteluri dintre cele 140 de hoteluri care fac obiectul contractelor de vânzare cu clauze restrictive identificate în decizie, precum și profilurile de consum mediu ale acestora;
- [vi.] cererile de chemare în judecată pentru a obține despăgubiri introduse împotriva pârâtei în orice stat membru al SEE de către consumatori sau de către asociațiile de consumatori ca urmare a practicilor anticoncurențiale ale pârâtei, la care face referire decizia Comisiei Europene [sau, alternativ, identificarea numerelor de dosar ale respectivelor proceduri judiciare].

*

După i) notificarea Comisiei Europene, ii) notificarea prin anunț public a tuturor consumatorilor de pe teritoriul portughez și iii) notificarea pârâtei:

Comisia Europeană a declarat că nu va prezenta observații scrise.

[omissis]

[omissis] [Documente prezentate de părți și respectiva prelucrare a acestora]

*

În continuare, s-a pronunțat hotărârea prin care a fost admisă cererea, în care s-a dispus:

„1. Notificarea MELIÁ HOTELS INTERNATIONAL, S.A., [omissis], pentru ca această să prezinte instanței și să depună la dosarul cauzei, astfel încât să fie accesibile sau să îi fie transmise reclamantei, pe suport digital, următoarele documente:

- i. „documentul care conține clauzele și condițiile standard ale contractelor pârâtei («Meliá’s Standard Terms»), utilizate între ianuarie 2014 și decembrie 2015, la care se referă în special punctele 19 și 24 din decizia Comisiei Europene”;

ii. cele 4 216 contracte de vânzare de servicii de cazare încheiate, în 2014 și 2015, în mod direct de către pârâtă și/sau de către filiala sa, Apartotel, S.A., cu operatorii intermediari menționați în decizie, în care figura condiția expresă ca vânzările în Uniunea Europeană să se realizeze numai cu consumatorii care sunt resortisanții statelor indicate în contract sau care își au reședința în aceste state sau, alternativ, lista completă a contractelor respective, precizând, pentru fiecare parte, hotelurile pârâtei incluse, teritoriul aplicat vânzării autorizate și durata contractului;

iii. documentele, tabelele sau studiile aflate în posesia pârâtei, în care figurează vânzările anuale totale realizate de către aceasta din 2014 până la momentul actual (2021), realizate în urma executării tuturor contractelor de vânzare de servicii de cazare în complexele hoteliere ale pârâtei și, în plus, documentele, tabelele sau studiile aflate în posesia pârâtei în care figurează sau din care s-ar putea extrage procentul din vânzările respective obținut pe baza celor 4 216 contracte de vânzare de servicii de cazare în complexele hoteliere ale pârâtei, identificate de Comisia Europeană, din 2014 și până la momentul actual (2021);

iv. documentele aflate în posesia pârâtei, în care figurează sau din care reiese, de formă exactă sau prin estimare sau aproximare, pentru perioada cuprinsă între ianuarie 2014 și finalul termenului de valabilitate al ultimului dintre cele 4 216 contracte de vânzare de servicii de cazare citate (care a avut probabil loc după luna decembrie 2015):

1) numărul de consumatori cu reședința în Portugalia care s-au cazat în cele 140 de hoteluri deținute de pârâtă, care fac obiectul contractelor de vânzare de servicii de cazare cu clauze restrictive;

2) media numărului de nopți în care consumatorii s-au cazat în hotelurile pârâtei.

v. documentele aflate în posesia pârâtei, în care figurează sau din care reies prețurile finale minime, medii și maxime ale serviciilor de cazare, pe tip de unitate de cazare a fiecărui hotel, ale celor 140 de hoteluri care fac obiectul contractelor de vânzare de servicii de cazare cu clauze restrictive, provenind atât din vânzarea prin medii neelectronice, cât și din vânzarea online, și evoluția în timp a acestora, din ianuarie 2014 până în decembrie 2020;

vi. documentele aflate în posesia pârâtei, inclusiv studiile de piață comandate sau cumpărate de către aceasta, în care figurează sau care permit să se calculeze cotele de piață ale pârâtei și ale principalilor săi concurenți (sau estimarea acestora) în perioada cuprinsă între ianuarie 2014 și finalul termenului de valabilitate al ultimului dintre cele 4 216 contracte de vânzare de servicii de cazare citate, în fiecare stat membru al Uniunii;

vii. documentele aflate în posesia pârâtei, inclusiv studiile de piață comandate sau cumpărate de către aceasta, care descriu sau din care ar putea reieși diferitele tipuri sau profiluri de oaspeți cazați în diferitele categorii de hoteluri dintre cele

140 de hoteluri care fac obiectul contractelor de vânzare cu clauze restrictive identificate în Decizie, precum și profilurile de consum mediu ale acestora.

2. Acordarea accesului la documentele în cauză doar părților, reprezentanților legali ai acestora și experților care au obligația de păstrare a confidențialității.
  3. Limitarea utilizării de către reclamantă a informațiilor cuprinse în documentele menționate la exercitarea unei acțiuni în despăgubire pentru încălcarea legislației în materie de concurență, cu excluderea altor scopuri”.
2. În apelul declarat de pârâtă, Tribunal da Relação (Curtea de Apel) a confirmat în totalitate hotărârea atacată.
  3. Prin decizia preliminară pronunțată la 7 februarie 2024 de Supremo Tribunal de Justicia [Curtea Supremă de Justiție (denumită în continuare „STJ” sau ”Curtea Supremă”)], s-a declarat admisibilitatea în principiu a recursului.

În această decizie, se afirmă că:

„[omissis]

Astfel, pe lângă faptul că în cadrul acestei Curți Supreme nu există precedente judiciare, această materie este foarte complexă și impune un efort important de exegeză, în măsura în care necesită analizarea în comun a dispozițiilor dreptului național și a dispozițiilor dreptului Uniunii, în lumina jurisprudenței CJUE care există deja în această materie (a se vedea Hotărârile pronunțate în cauzele C-163/21, punctele 67 și 68, și C-57/21, punctele 72-77).

[omissis]

[omissis]” [Motivarea admisibilității în principiu a recursului]

4. **Problema care se ridică în fața STJ** în cadrul acțiunii „speciale de divulgare a unor documente”, pe care ASSOCIAÇÃO IUS OMNIBUS a exercitat-o în contradictoriu cu MELIÁ HOTELS INTERNATIONAL, S.A, impune aprecierea și aplicarea dreptului național și a dreptului Uniunii; în special, trebuie să se clarifice modul în care trebuie să se interpreteze și să se aplice articolul 5 alineatele (1)-(3) din Directiva 2014/104/UE din 26 noiembrie [2014] și articolele 12 și 13 din Legea nr. 23/2018 din 5 iunie, îndeosebi în ceea ce privește îndeplinirea cerințelor privind caracterul plauzibil, necesitatea și proporționalitatea, de care depinde adoptarea măsurii de acces la informațiile solicitate în prezenta cauză.

Pretențiile formulate de către reclamantă impun de asemenea aprecierea, interpretarea și aplicarea dispozițiilor dreptului Uniunii.

Recurenta consideră că este necesară prezentarea unei cereri de decizie preliminară și formulează întrebările concrete care trebuie adresate.

Suntem conștienți de faptul că jurisprudența (națională și a Uniunii) și doctrina consideră că instanța națională nu este obligată să formuleze o trimitere preliminară decât în cazul în care chestiunea suscitată este atât de clară încât nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile în ceea ce privește modul în care trebuie soluționată (doctrina actelor clare și precise).

În principiu și ca regulă generală, trimiterea preliminară este pur facultativă, în conformitate cu articolul 267 TFUE al doilea și al treilea paragraf.

Însă există excepții de la această regulă.

Una dintre aceste excepții reiese din al treilea paragraf al articolului 267 TFUE menționat, în temeiul căruia trimiterea preliminară este obligatorie în cazul în care o chestiune se invocă în fața unei „instanțe naționale ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern”, cu alte cuvinte, atunci când chestiunea se invocă în fața unei instanțe naționale care se pronunță în ultimă instanță, astfel cum este cazul STJ.

În plus, este necontestat aspectul că obligația de a formula o cerere de decizie preliminară, care intră în sarcina STJ, instanța națională care soluționează în ultimă instanță, nu este absolută.

Regula are excepții, iar una dintre acestea este că dispoziția care trebuie aplicată este atât de clară și evidentă încât nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile (a se vedea, în acest sens, Mariana Nogueira Sá, *Artigo 267 TFUE: Lex Imperfecta? Das Consequências da Omissão do Reenvio Prejudicial à Luz da Lei Civil Portuguesa*, p. 24 și următoarele, în care autoarea, citând Hotărârea Cilfit a Curții, enumeră cele trei situații în care, în pofida faptului că se pronunță în ultimă instanță, instanța națională nu este obligată să formuleze trimiterea preliminară).

Ne aflăm în fața unei excepții de la obligația de a formula trimiterea preliminară, motiv pentru care „instanța națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern trebuie să aibă certitudinea că interpretarea în cauză este clară și pentru celelalte instanțe ale statului membru și pentru CJUE” (Alessandra Silveira, *op. cit.* p. 4).

Prin urmare, „o instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern are obligația să sesizeze Curtea cu o trimitere preliminară, pentru a exclude riscul unei interpretări eronate a dreptului Uniunii”, potrivit Hotărârii [Curții] din 9 septembrie 2015, Ferreira da Silva e Brito, punctul 44, citată și adnotată de Alessandra Silveira, *op. cit.*

Din cele de mai sus reiese că absența trimiterii preliminare poate aduce atingere protecției jurisdicționale eficiente a drepturilor pe care dreptul Uniunii le conferă justițiabililor.

În lumina jurisprudenței CJUE, se poate concluziona că instanța națională care se pronunță în ultimă instanță trebuie să își îndeplinească „obligația de a sesiza

Curtea cu o trimitere preliminară în cazul în care se invocă în fața sa o chestiune privind dreptul Uniunii.”

Ea este scutită de această obligație numai în cazul în care concluzionează că „chestiunea nu este pertinentă sau că dispoziția dreptului Uniunii în discuție a făcut obiectul unei interpretări a CJUE sau că aplicarea corectă a dreptului Uniunii se impune cu o asemenea evidență încât să nu lase loc niciunei îndoieli rezonabile” (Alessandra Silveira, *op. cit.* p. 14).

În prezenta cauză, astfel cum semnaleză și decizia preliminară prin care a fost declarată admisibilitatea în principiu a recursului, este vorba despre a stabili care sunt criteriile „care trebuie să ajute pentru a se stabili îndeplinirea cerințelor privind caracterul plauzibil, necesitatea și proporționalitatea, în vederea aplicării mecanismului de acces la documentele specifice ale LPE, în special dacă, este suficientă pentru aceasta o simplă invocare a unei decizii de sancționare a Comisiei Europene.”

Nu se cunoaște nicio decizie a STJ privind chestiunea care face obiectul prezentei cauze.

Astfel cum se menționează în decizia preliminară menționată, „pe lângă faptul că în cadrul acestei Curți Supreme nu există precedente judiciare, această materie este foarte complexă și impune un efort important de exegeză, în măsura în care necesită analizarea în comun a dispozițiilor dreptului național și a dispozițiilor dreptului Uniunii, în lumina jurisprudenței CJUE care există deja în această materie (a se vedea Hotărârile pronunțate în cauzele C-163/21, punctele 67 și 68, și C-57/21, punctele 72-77).”

Astfel cum în mod corect semnaleză recurenta, prezenta cauză vizează **„interpretarea și aplicarea unor dispoziții care își au originea în Directiva privind acțiunile în despăgubire, mai concret, în articolul 5 alineatul (1) din aceasta, și în cerința privind caracterul plauzibil al prejudiciului, prevăzut de acesta”** și, întrucât STJ este instanța națională de ultim grad, această chestiune trebuie să facă obiectul unei cereri de pronunțare a unei decizii preliminare, în temeiul articolului 267 TFUE litera (b).

[omissis]

[omissis] [Întrebarea preliminară, astfel cum a fost formulată de recurentă]

- 5 În temeiul tuturor considerațiilor prezentate, STJ consideră că se impune suspendarea procedurii și sesizarea Curții, în temeiul articolului 234 din Tratatul CE, cu o cerere de decizie preliminară (sistem care urmărește garantarea unui principiu fundamental al dreptului [Uniunii]: principiul interpretării uniforme a dreptului Uniunii).

[omissis]

II. Decizie

[După ce au fost notificate în acest scop, părțile s-au pronunțat cu privire la cererea de decizie preliminară cu care trebuia sesizată Curtea. STS a admis, prin ordonanță, că era necesar să se adauge o primă întrebare preliminară care, în cazul unui răspuns afirmativ, ar duce la soluționarea problemei în cauză. Prin ordonanța STJ, care face parte integrantă din prezenta cerere de decizie preliminară, STJ formulează următoarele întrebări preliminare].

În temeiul tuturor considerațiilor prezentate și în conformitate cu dispozițiile citate, se constată că judecarea recursului nu poate continua și se sesizează Curtea de Justiție a Uniunii Europene – suspendându-se procedura până la pronunțarea acesteia – cu următoarele întrebări preliminare:

1. **Articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2014/104/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014 este aplicabil unei acțiuni prin care se urmărește obținerea accesului la mijloace de probă înainte de exercitarea unei acțiuni în despăgubire în sensul articolului 2 punctul 4 din directiva menționată?**

În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare preliminară:

2. **Cerința privind caracterul plauzibil al prejudiciului, care se desprinde din articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2014/104/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014, impune întotdeauna ca solicitantul să facă dovada că, în speță, ipoteza de a li se fi cauzat prejudicii consumatorilor reprezentați, în acest caz rezidenților în Portugalia, este mai probabilă decât ipoteza contrară?**

3. **Instanțele naționale pot justifica îndeplinirea criteriului privind caracterul plauzibil al prejudiciului, potrivit articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2014/104/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014, prin simpla existență a unei decizii adoptate de autoritățile competente în materie de concurență[?] În special, ce efect are asupra acestei analize faptul că este vorba despre o decizie adoptată în cadrul unei proceduri de tranzacționare referitoare la o încălcare de tip vertical prin obiect a legislației Uniunii în materie de concurență?**

[omissis]

În Lisabona, la data de 4 martie 2024 [procedură]